

NIEUWE BEREKENING VAN SCHADE DOOR WATER VOOR LANDBOUW

Is de HELP-tabel aan vervanging toe?

Op initiatief van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Alterra en met medewerking van de Unie van Waterschappen en STOWA werd onlangs gediscussieerd over de toekomst van de landbouwschademodellering in Nederland. Aanleiding vormde het uitbrengen van een rapport waarin voor het peilgebied Zegveld/Oud-Kamerik de effecten van verschillen in drooglegging op de bedrijfsvoering en bedrijfsinkomsten, berekend met Waterpas, worden beschreven.

Het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden stelt sinds vorig jaar zijn peilbesluiten vast in het kader van een nieuwe planvorm, het watergebiedsplan. De doelstelling hiervan is het optimaliseren van de inrichting en beheer van de regionale watersystemen, door een slimme combinatie van proces en inhoud om zodoende (naast het vaststellen van een nieuw peilbesluit) de volgende waterschapsvraagstukken uit te werken: vaststelling GGOR, bestrijding verdroging, regulering onderbemalingen, toetsing NBW-normen ten aanzien van wateroverlast, toetsing mate van droogte/watertekort, verbetering oppervlaktewaterkwaliteit/behalen KRW-doelstellingen en verbetering van de oeverinrichting (dus in principe het onderzoek en planvorming ten behoeve van de (natte) ecologische hoofdstructuur).

Derhalve wordt niet alleen gekeken naar de gemiddelde situaties, maar ook naar extremen (in termen van wateroverlast en droogte). Als zodanig verenigt het watergebiedsplan de beleidslijn GGOR met de normeringsvraagstukken. Uiteindelijk leidt het tot een uitgebreide rapportage, een inrichtings- en peilenplan, een peilbesluit, alsmede beheerplannen (op hoofdlijnen) en een integraal monitoringsontwerp en -plan.

Bij het uitwerken van Watergebiedsplan Zegveld/Oud-Kamerik was met name de communicatie naar en interactie met de streek van belang om het project te doen slagen.

De rol van Waterpas was tweeledig: meer inzicht in de effecten van veranderingen in peilbeheer op de agrarische bedrijfsvoering en -opbrengst én vertrouwen winnen bij de agrariërs en hun belangenbehartigers. Het laatste peilbesluit werd in 1985 vastgesteld. Sindsdien zijn alle voorstellen tot nieuwe

peilen door de streek afgekeurd. Het waterschap was van mening dat de enige mogelijkheid om deze impasse te doorbreken een andere inhoudelijke en procesmatige aanpak zou zijn. Besloten werd om de Waternoodsystematiek te gebruiken als kapstok voor de projectstructuur. Omdat de GLTO veronderstelde dat de Waternoodsystematiek per definitie het gebruik van de HELP-methode impliceerde (ten onrechte, de bekende HELP-tabel is geoperationaliseerd in het Waternoodinstrumentarium), werd van meet af aan geageerd tegen het gebruik van de HELP-tabel. Dus was het waterschap genoodzaakt om anders dan met HELP-tabellen inzicht te krijgen in de effecten van peilbeheer op de agrarische bedrijfsvoering en -resultaten.

Uiteindelijk heeft met name het zware communicatieve traject (naar de streek, maar ook naar mede-overheden) in combi-

natie met een stevige inhoudelijke basis ertoe geleid dat nu een aantal voorstellen op tafel ligt ter verbetering van de waterhuishouding, waar zowel de agrariërs als de terreinbeheerders zich in meer of mindere mate kunnen vinden. Deze voorstellen zullen aan het eind van dit jaar aan het waterschapsbestuur worden voorgelegd. Het goedgekeurde voorstel (de GGOR) zal vervolgens daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Jan van Bakel van Alterra ging meer in detail in op de mogelijkheden van het opschalen van de resultaten van Waterpas. Bij schademodellering kunnen drie toepassingsgebieden worden onderscheiden: operationeel peilbeheer, planvorming (bijvoorbeeld het opstellen van de GGOR) en het vaststellen van concrete schades.

Bij het operationeel peilbeheer dient een koppeling te worden gelegd met een gemakkelijk meetbare variabele, zoals een grondwaterstand, maar daaraan is op actuele basis moeilijk een schade te koppelen. Dus ligt toepassing van Waterpas niet voor de hand. Voor GGOR-achtige studies is en blijft behoefte aan een metamodel (zoals de semi-continu gemaakte HELP-tabel in het Waternoodinstrumentarium), waarin de schade per landbouwbedrijfstype is te relateren aan het grondwaterstandsverloop. Daarbij bestaat behoefte aan inzicht in de spreiding van de schades in de verschillende jaren. Waterpas kan deze metarelaties leveren. Voor het vaststellen van nat- en droogteschade van individuele landbouwbedrijven door daadwerkelijk uitgevoerde ingrepen in de waterhuishouding is maatwerk nodig en

is toepassing van Waterpas het meest voor de hand liggend.

De uitkomst van de discussie was dat de HELP-tabel zeker niet bij het grof vuil gezet moeten worden, maar dat wel een grondige aanpassing noodzakelijk is. De huidige inhoud moet verbreed en verdiept worden. Hoe kan dit worden uitgewerkt?

Twee sporen

In de discussie kwamen twee opties naar voren:

- vervanging van de HELP-tabel door Waterpas. Dit spoor wordt voor regionale toepassingen vooralsnog niet haalbaar geacht;
- verbetering van de HELP-tabel door verbreding en verdieping. Verbreding, bijvoorbeeld door meer gewassen op te nemen, met meer combinaties. Deze acties zijn reeds uitgevoerd of staan op stapel in het kader van de verbetering van het Waternoodinstrumentarium.

Verdieping is op veel manieren mogelijk, bijvoorbeeld door:

- uitvoeren onzekerheidsanalyses;
- de tabellen opnieuw vullen met schades afgeleid van berekeningen met het Waterpasmodel, waarbij ook de spreiding tussen de jaren wordt meegenomen;
- gedetailleerdere hydrologische invoer (bijvoorbeeld gemiddelde van de per jaar drie hoogste en drie laagste grondwaterstanden van de 14-daagse waarnemingen) en die koppelen aan schades per jaar;
- nabewerken van de HELP-schades door inbrengen van expertise over effecten natschades op de bedrijfsvoering. Bij-

voorbeeld, bij meer dan 20 procent nat-schade is een teelt voor een boer niet meer aantrekkelijk.

Jan Huinink (ministerie van LNV) opperde dat wellicht te weinig veldkennis beschikbaar is voor significante verdieping. Vervanging dan wel verdieping en/of verbreding van de HELP-tabel is in dat geval alleen mogelijk als de huidige mogelijkheden voor zeer gedetailleerde modellering van de hydrologie ook wordt benut, de zwakste schakel - het vertalen van veranderingen in de hydrologie naar effecten op bedrijfsvoering en -inkomsten - ook daadwerkelijk wordt verstrekt én dit alles parallel te laten lopen met verzamelen van voldoende veldgegevens.

Overige aspecten

De sterk verbeterde mogelijkheden voor simulatie van de hydrologie is een geluid dat

niet alleen uit de zaal te horen was, maar ook strookt met de ervaring die De Stichtse Rijnlanden opdeed in het kader van de lopende watergebiedsplannen.

Volgens Bert Pijpers en Berendien Spiers van de Unie van Waterschappen moet schademodelering ook worden gezien in het licht van de stroomgebiedsbeheersplannen die in/voor 2009 opgesteld dienen te zijn. Zij benadrukten dat het voorstel om te komen tot een nieuwe manier van schademodelering goed uitgelegd moet worden om onder andere te voorkomen dat er straks iets ligt waar toch weer veel discussie over ontstaat bij het gebruik in gebiedsgerichte plannen. Dit ondersteunt de renovatie-urgentie. Gegeven het feit dat nog geen afspraken zijn gemaakt over de inhoudelijke aanpak en financiering ervan wordt dit als een lastig karwei aangemerkt.

Conclusies

De HELP-tabellen zijn dus toe aan actualisering. De strategie is nu om een projectvoorstel op te stellen met een aantal waterschappen en Alterra. Dat zou eind dit jaar als BSIK-voorstel kunnen worden ingediend. De betrokkenen partijen hopen dat op zo kort mogelijke termijn een project kan beginnen dat geactualiseerde effecten oplevert voor de landbouw, te gebruiken bij zowel de uitwerkingen van het GGOR (inclusief KRW) en het Nationaal Bestuursakkoord Water als bij concrete schadevaststellingen als gevolg van onder andere doorvoering van peilbesluiten.

Jan van Bakel (Alterra)
Joost Heijkers (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden)

